

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Альбещенко Олексій Станіславович

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПВК «ВАГНЕР» У СИСТЕМІ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ВІД ВОЄННОЇ ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЇ ДО КОНТРОЛЮ НАД КРИТИЧНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ТА РЕСУРСАМИ 548

Вересюк Ольга Володимирівна

КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ АДВОКАТІВ: КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЕТАПУ 550

Дармонук Едуард Валерійович

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ІЗ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО КОНТРАБАНДИ 553

Іоніди Костянтин Володимирович

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 556

Красіловський Вадим Олександрович

ЩОДО ПЕРЕДУМОВ І ПІДСТАВ НАБУТТЯ СТАТУСУ ПРЕДСТАВНИКА ПОТЕРПІЛОГО В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 560

Маркіна Анна Валеріївна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПІДОЗРЮВАНИХ У ВЧИНЕННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ 564

Мишак Дмитро Едуардович

УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ 567

Мельник Олександр Леонідович

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ СТРОКІВ ДІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ ОСОБИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ 569

Нечипорук Володимир Олександрович

ЩОДО ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРИРОДИ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 572

Понурко Тарас Андрійович

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ 574

Шугалевич Ігор Васильович

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН 576

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ТА ПОЛІГРАФОЛОГІЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

Аркуша Лариса Ігорівна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 579

Вашук Олеся Петрівна

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ WIKIPEDIA ДЛЯ ПОШИРЕННЯ НАУКОВИХ ЗНАНЬ: ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ 581

Загородній Віктор Євстафійович

ДІЇ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ НА МІСЦІ ПОДІЇ В УМОВАХ ПУБЛІЧНОГО ТИСКУ 583

Черемнова Антоніна Іванівна

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ВІЯВЛЕННЯ ОЗНАК ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ 588

Басалюк Наталія Василівна

ЦИФРОВА АКТИВНІСТЬ КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ ДОКАЗІВ (ЗА СТ. 436-2 КК УКРАЇНИ) ... 591

тики та кримінального процесу : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.). Харків, 2017. С. 284–286. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/134.pdf.

2. Степанюк Р. Л. Поняття спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. С. 38–42.

3. Типологічне дослідження Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/Типолог%20ДФМУ/Typology%202023_UA.pdf.

4. Шепітько В. Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного судочинства в Україні. *Судова експертиза*. 2014. № 1. С. 11–18.

Ключові слова: організована злочинність, угруповання, використання спеціальних знань
Key words: organized crime, criminal groups, utilization of special knowledge

Басалюк Наталія Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
провідний фахівець науково-дослідної частини,
доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології,
доктор філософії з галузі знань 08 «Право»*

ЦИФРОВА АКТИВНІСТЬ КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ ДОКАЗІВ (ЗА СТ. 436-2 КК УКРАЇНИ)

У сучасних умовах цифровізації суспільних відносин активність користувачів у соціальних мережах дедалі частіше набуває самостійного доказового значення у кримінальному провадженні. Публікації, репости, коментарі, позначки «вподобати», «клас» та інші символічні онлайн-реакції вже не розглядаються виключно як елемент віртуальної комунікації, а виступають джерелом криміналістично значущої інформації: «у контексті цифрової криміналістики люди, після використання інформаційно-комунікаційних технологій, залишають цифрові сліди. Зокрема, особа, яка використовує ІКТ, може залишити «цифрові відбитки» [1]. У зв'язку з цим цифрова активність користувачів трансформується у специфічний різновид електронних доказів, що інтегрується у систему криміналістичних та судово-експертних доказів. Такий різновид доказової інформації потребує належної процесуальної фіксації, технічної ідентифікації та змістовної експертної оцінки.

Судова практика у провадженнях про поширення матеріалів, що містять виправдовування або заперечення збройної агресії Російської Федерації проти

України, демонструє поступове розширення уявлень про юридично значущу цифрову поведінку. Так, вирок у справі [2] відображає характерну для сучасного правозастосування модель кримінально-правової оцінки мінімальних цифрових дій як самостійної форми поширення забороненого контенту. У цьому випадку об'єктивна сторона інкримінованого діяння пов'язувалася не зі створенням власного матеріалу чи його безпосереднім репостом, а з відбором публікацій відповідного ідеологічного спрямування та проставленням позначок «вподобати» або «виразити емоцію». Така дія інтерпретується як завершений акт поширення, оскільки алгоритмічне функціонування соціальної мережі забезпечує відображення відповідних матеріалів на сторінці користувача та їх доступність для невизначеного кола осіб.

Водночас наведений приклад актуалізує низку складних доктринальних і криміналістичних питань. Натискання кнопки «вподобати» або іншої реакції є технічною дією, семантика якої не є однозначною: залежно від комунікативного контексту вона може означати підтримку, згоду, ознайомлення або навіть іронічне ставлення. Проте алгоритми соціальних мереж автоматично підсилюють видимість такої публікації для друзів і підписників користувача, перетворюючи мінімальну дію на канал подальшого поширення інформації. За таких умов ключового значення набуває не лише фіксація факту цифрової активності, а й встановлення змісту матеріалу, спрямованості поведінки особи, рівня її поінформованості щодо характеру контенту та усвідомлення наслідків власних дій.

Саме тому у справах цієї категорії провідну роль відіграють спеціальні знання та результати судових експертиз, якими встановлюється наявність у публікаціях ознак виправдовування, заперечення або легітимації збройної агресії, а також глорифікації осіб і формувань, пов'язаних із нею. Водночас такі висновки, попри їх визначальне значення для змістовної характеристики інформації, не підміняють необхідності встановлення суб'єктивної сторони діяння. Кримінальна відповідальність у подібних випадках передбачає доведення того, що особа не лише формально долучилася до поширення матеріалу, а й усвідомлювала його зміст та бажала доведення відповідної інформації до інших осіб.

Більш розгорнуту модель використання цифрової активності як джерела доказової інформації демонструє кримінальне провадження [3], у якому особа через власний акаунт у соціальній мережі «Однокласники» упродовж березня-квітня 2022 року поширювала проросійські публікації шляхом репосту матеріалів, що містили наративи виправдовування та заперечення збройної агресії РФ проти України. Відкритий характер профілю забезпечував доступ до цих матеріалів необмеженому колу користувачів, що дозволило кваліфікувати такі дії як публічне поширення інформації. У межах цього кримінального провадження ключове доказове значення мали зафіксовані цифрові сліди діяльності користувача як відображення його інформаційної поведінки: дані про обліковий запис, зміст конкретних публікацій, а також технічні відомості про використаний пристрій. Важливу роль у доведенні змістовної спрямованості матеріалів віді-

грав висновок судової лінгвістичної експертизи, яким підтверджено наявність пропагандистських наративів, спрямованих на виправдовування та легітимацію збройної агресії РФ проти України. У сукупності цифрові, документальні та експертні докази дозволили встановити умисний характер поширення таких матеріалів.

Вирок [4] ілюструє подальшу трансформацію підходів до оцінки цифрової активності як джерела криміналістичних та судово-експертних доказів. На відміну від практики, що фокусувалася на поодиноких висловлюваннях чи мінімальних цифрових реакціях, у цьому випадку об'єктом доказування виступає системна інформаційна поведінка особи, що проявляється у регулярному поширенні контенту з пропагандистськими наративами та символікою держави-агресора.

Ключове доказове значення у таких справах мають цифрові сліди активності, які відображають не лише факт поширення матеріалів, а й їх повторюваність, відкритий характер акаунта та потенційне охоплення невизначеного кола осіб. У криміналістичному аспекті це зумовлює необхідність фіксації поведінки як цілісної інформаційної моделі шляхом протоколювання огляду вебресурсів, збереження контенту із часовими мітками та ідентифікації користувача.

Суттєву роль у доказуванні відіграє експертна інтерпретація змісту поширених матеріалів. Використання символів «V», «Z», георгіївської стрічки, а також глорифікація представників збройних формувань держави-агресора формують підстави для лінгвістичного та семіотичного аналізу, що дозволяє встановити спрямованість інформаційного впливу та його відповідність ознакам кримінально караного діяння.

Ще одним показовим прикладом є кримінальне провадження [5], у якому особа використовувала раніше створений акаунт у соціальній мережі «Однокласники» для систематичного поширення проросійського контенту, застосовуючи власний ноутбук та VPN-сервіси з метою обходу блокування ресурсу на території України. У цьому випадку доказове значення мали не лише самі публікації чи реакції користувача, а й комплекс цифрових слідів: дані про електронну пошту, персоналізований профіль, технічні характеристики пристрою, спосіб доступу до соціальної мережі, а також зафіксовані дії щодо натискання функції «Клас!», яка внаслідок алгоритмів платформи забезпечувала закріплення та подальше поширення матеріалів серед невизначеного кола осіб. У межах кримінального провадження встановлено, що таким способом особа поширювала фото- та відеоматеріали антиукраїнського змісту, які містили наративи виправдовування збройної агресії РФ, глорифікації представників держави-агресора та дискредитації української сторони.

Отже, аналіз судової практики дає підстави стверджувати, що цифрова активність користувачів соціальних мереж трансформується у самостійний криміналістичний об'єкт доказування. Її доказове значення формується через поєднання взаємопов'язаних елементів: фіксації цифрових слідів поведінки особи,

технічної ідентифікації акаунта та пристрою, встановлення алгоритмічного механізму поширення контенту, а також експертної інтерпретації змісту матеріалів. Така інтегрована модель дозволяє розглядати цифрову поведінку не лише як форму мережевої комунікації, а як повноцінний об'єкт криміналістичного дослідження та судово-експертного аналізу. Водночас подальший розвиток правозастосовної практики потребує вироблення чітких критеріїв оцінки таких доказів з метою забезпечення балансу між ефективною протидією інформаційній підтримці агресії та гарантіями справедливого й передбачуваного кримінального переслідування.

Список використаних джерел:

1. Колодіна А. С., Федорова Т. С. Цифрова криміналістика: проблеми теорії та практики. *Київський часопис права*. 2022. №1. С. 176-180. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.27>
2. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 27 липня 2022 р. у справі № 953/3909/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105472507>.
3. Вирок Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 02 травня 2023 р. у справі № 303/2434/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110583453>.
4. Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 19 травня 2022 р. у справі № 646/2158/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104536075>.
5. Вирок Томашпільського районного суду Вінницької області від 12 березня 2024 р. у справі № 146/556/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117612653>.

Ключові слова: цифрова активність, соціальні мережі, електронні докази, криміналістичні докази, судово-експертні докази, цифрові сліди, доказування, поширення інформації, виправдовування збройної агресії, глорифікація, лінгвістична експертиза, інформаційна поведінка.

Key words: digital activity, social media, electronic evidence, forensic evidence, forensic expert evidence, digital traces, proof, dissemination of information, justification of armed aggression, glorification, linguistic expertise, informational behavior.